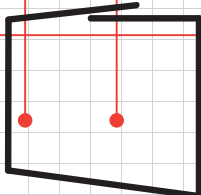

Tomasz Pawłuszko

P o z y c j a

P L S K I

w Systemie

Międzynarodowym

TETRAGON

Warszawa 2023

Moim Studentom

Książki Wydawnictwa Tetragon

Seria „Żołnierze”

- Erich Ludendorff, *Moje wojenne wspomnienia*, cz. 1: 1914–1916
Erich Ludendorff, *Moje wojenne wspomnienia*, cz. 2: Sierpień 1916–1917
Erich Ludendorff, *Moje wojenne wspomnienia*, cz. 3: Sierpień 1917–październik 1918
Teodor Cetys, *Z Warszawy do Warszawy. Zapiski cichociemnego*
Paweł Sztama, *Generał August Emil Fieldorf – biografia wojskowa*
Awigdor Kahalani, *Wyżyny odwagi*
Roman Starzyński, *Cztery lata wojny w służbie Komendanta. Przeżycia wojenne 1914–1918*
Erwin Rommel, *Piechota atakuje!*
Piotr Jaźwiński, *Koń, Koniak, Kobiety*
Maurice Gamelin, *Służyć*, t. 1
Józef Piłsudski, *Rok 1920*
Zygmunt Jatzczak, Krzysztof Schramm, *Niczego nie żałuję*
Grzegorz Cydzik, *Ułani, ulani...*

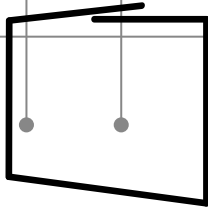
Seria „Monografie”

- Jarosław Centek, *Reichsheer ery Seeckta (1921–1926)*
Jarosław Centek, *Korpus Gwardii w bitwie pod Gorlicami*
Waldemar Rezmer, *Operacyjna służba sztabów Wojska Polskiego w 1939 roku*
Robert Citino, *Niemcy bronią się przed Polską. Ewolucja taktyki Blitzkriegu 1918–1939*
Przemysław Benken, *Ap Bac 1963*
Przemysław Benken, *Hamburger Hill 1969*
Emile Allehaut, *Walka piechoty. Studium ilustrowane konkretnymi wypadkami z wojny 1914–1918 roku*
William Balck, *Rozwoj taktyki w ciągu Wielkiej Wojny*
Frederic-Georges Herr, *Artyleria. Jaka była, jaka jest i jaka powinna być*
Pascal-Marie-Henri Lucas, *Rozwoj myśli taktycznej we Francji i w Niemczech podczas wojny 1914–1918 r.*
Giulio Douhet, *Panowanie w powietrzu. Przypuszczalne formy przyszłej wojny oraz ostatnie artykuły*
Kamil Anduła, *1. Warszawska Brygada Pancerna im. Bohaterów Westerplatte*
Klemens Nussbaum, *Historia złudzenia. Żydzi w Armii Polskiej w ZSRR 1943–1945*
Łukasz Przybyło, *Doktryny wojenne. Historia i analiza*
Krzysztof Kubiak, Łukasz M. Nadolski, Paweł Przeździecki, Michał Przybylak, Łukasz Przybyło,
Merkawa – miecz Izraela
Krzysztof Kubiak, *Szwedzka broń pancerna 1920–1989. Organizacja, przegląd konstrukcji*
Krzysztof Kubiak, *Zamorskie wojny Portugalczyków 1960–1975*, tom 1 i 2
Martin van Creveld, *Zywiąc wojnę. Logistyka od Wallensteina do Pattona*
Martin van Creveld, *Dowodzenie na wojnie. Od Aleksandra do Szarona*
Martin van Creveld, *Siła bojowa. Wehrmacht i US Army w latach 1939–1945*
Igor Moraczewski, *Komandosi Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie w latach 1942–1947*
Adam Przybyłski, *Wojna Polska 1918–1921*
Juliusz S. Tym, *Pancerni i ulani generała Andersa. Broń pancerna i kawaleria pancerna Polskich Sił Zbrojnych na Środkowym Wschodzie i we Włoszech 1941–1946*
Juliusz S. Tym, *Szkolić... Doskonalić... Być w gotowości do...*
Polskie jednostki pancerne w Wielkiej Brytanii w latach 1943–1946
Juliusz S. Tym, *Najnowocześniejsza armia II Rzeczypospolitej. Rzecz o motoryzacji wojska Polskich Sił Zbrojnych*
Juliusz S. Tym, *Wielkopolska Brygada Kawalerii w kampanii 1939 roku*
Juliusz S. Tym, *Dzieje 7. pułku strzelców konnych Wielkopolskich*
Grzegorz Podruczny, *Twierdze z papieru. Fortyfikacje pruskie w latach 1786–1807*
Kamil Anduła, *Czołgi pod Lenino!*

Seria „Państwo średnie”

- K. Kubiak, Ł. Przybyło, J. Wiech, I. Wronska, I. Morawski, M. Przybylak, M. Lubina, J. Tym,
Państwo średnie – Polska. Studia i szkice, t. 1

Tomasz Pawłuszko

P o z y c j a
P L S K I
w Systemie
Międzynarodowym

TETRAGON

Warszawa 2023

Recenzenci naukowi:
prof. dr hab. Krzysztof Kubiak
prof. dr hab. Piotr Mickiewicz

Redakcja:
Łukasz Przybyło

Współpraca redakcyjna i korekta:
Jolanta Wierzchowska

Projekt graficzny serii i okładki:
Teresa Oleszczuk

DTP:
Wanda Zawadzka

Copyright © 2023 by Tomasz Pawłuszko
Copyright © 2023 by Tetragon Sp. z o.o.

Wszelkie prawa zastrzeżone.

Wydawnictwo Tetragon Sp. z o.o.
kontakt@tetragon.com.pl
www.tetragon.com.pl

Druk i oprawa:
Print Group Sp. z o.o.
booksfactory.pl

ISBN 978-83-66687-38-7

Spis treści

Wstęp	7
-----------------	---

Część 1

Badania stosunków międzynarodowych

Wprowadzenie	16
Badania przedwojenne	20
Badania powojenne (1945–1970)	37
Badania powojenne 2 (1970–1995)	55
Koniec zimnej wojny	81
Badania współczesne	107
Dobór pojęć do badania pozycji państw	126

Część 2

Pozycja Polski w systemie międzynarodowym

Wprowadzenie	140
Pozycja Polski w XVI–XVIII wieku	142
Pozycja Polski w XIX–XXI wieku	158
Pozycja Polski współcześnie	191

Część 3

Pozycja Polski w świetle badań własnych

Wprowadzenie	224
Proces badawczy	228
Uzyskane wyniki	234
Pozycja międzynarodowa Polski według ekspertów	234
Pozycja Polski a polityka NATO	237
Polska polityka bezpieczeństwa – silne i słabe strony	246
Szanse i zagrożenia dla Polski	250
Role międzynarodowe dla Polski	253
Scenariusze dla Polski	257
Recepty na poprawę pozycji Polski	262

Wnioski z badań własnych	265
Zakończenie	268
Bibliografia	273

Wstęp

Przedmiotem tej książki jest wykorzystanie dorobku naukowego badań nad stosunkami międzynarodowymi do analizy pozycji międzynarodowej Polski. Struktura książki opiera się na trzech częściach. Pierwsza część stanowi autorską analizę kilkudziesięciu lat dyskursu naukowego nad stosunkami międzynarodowymi. Celem tejeż jest dobór kluczowych kategorii **pojęciowych oraz opracowanie na ich podstawie siatki pojęć do oceny polityki państwa** średniego, jakim jest Polska. W części drugiej przeanalizowana zostanie pozycja międzynarodowa Polski, jej uwarunkowania przeszłe i teraźniejsze oraz perspektywy rozwoju w kontekście terminologii zaproponowanej w części pierwszej. W części trzeciej zebrane dane zostaną skonfrontowane z wynikami własnych badań jakościowych przeprowadzonych wśród polskich specjalistów z branż: nauki, mediów, dyplomacji i wojska.

W pracy dominuje perspektywa teoretyczna pragmatyzmu, inspirowana współczesnymi propozycjami Richarda Rorty'ego (1979) w filozofii oraz zainspirowanych przezeń badaczy stosunków międzynarodowych¹. Ważnym punktem odniesienia dla autora jest zwłaszcza koncepcja analitycznego eklektyzmu, zaproponowana w 2005 roku przez Rudrę Sila i Petera Katzensteina i rozwinięta całościowo w książce w 2010 roku². Wedle tych ostatnich autorów należy poszukiwać powiązań między różnymi podejściami naukowymi (paradygmatami). Analityczny eklektyzm oznacza powiązanie (1) teorii, (2) problemów realnego świata oraz (3) praktycznych badań własnych. Trzyczęściowa struktura niniejszej książki będzie miała na celu odzwierciedlić ten trójpodział. Sil i Katzenstein piszą o eklektyzmie tak:

We define as eclectic any approach that seeks to extricate, translate, and selectively integrate analytic elements – concepts, logics, mechanisms, and interpretations – of theories

¹ R. Rorty, *Obiektywność, relatywizm i prawda*, Fundacja Aletheia, Warszawa 1999; R. Rorty, *Przygodność, ironia i solidarność*, Wydawnictwo W.A.B., Warszawa 2009; por. H. Bauer, E. Brighi, *Introducing Pragmatism to International Relations*, w: H. Bauer, E. Brighi, *Pragmatism in International Relations*, Routledge, Taylor & Francis, London and New York 2009, s. 1–5.

² We wrześniu 2005 roku na konwencji American Political Science Association w Waszyngtonie badacze Rudra Sil i Peter Katzenstein wygłosili referat pt. *Czym jest analityczny eklektyzm i dlaczego go potrzebujemy? Pragmatyczne spojrzenie na problemy i mechanizmy studiowania polityki światowej* (oryg. *What is Analytic Eclecticism and Why Do We Need It? A Pragmatist Perspective on Problems and Mechanisms in the Study of World Politics*), następnie argumenty rozbudowano w książce: R. Sil, P. Katzenstein, *Beyond Paradigms. Analytic Eclecticism in the Study of World Politics*, Palgrave Macmillan, New York–Basingtoke 2010. W Polsce po raz pierwszy poruszył ten temat P. Frankowski, *Pragmatycznie i eklektycznie o stosunkach międzynarodowych*, Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Sectio K, Vol. XX, no. 2, 2013, s. 7–27.

*or narratives that have been developed within separate paradigms but that address related aspects of substantive problems that have both scholarly and practical significance*³.

W swojej pracy R. Sil i P. Katzenstein zauważają, że można wyróżnić przynajmniej trzy sposoby tworzenia eklektyzmu w badaniach nad stosunkami międzynarodowymi. Po pierwsze, badania eklektyczne cechuje otwarte formułowanie problemów, które dostrzega złożoność fenomenów społecznych. Oznacza to, że celem nie jest jedynie wypełnienie drobnych luk w wybranym paradygmacie (w ramach tzw. nauki normalnej w sensie Thomasa Kuhna). Po drugie, wyjaśnienia eklektyczne dotyczą problemów tzw. średniego zasięgu (*middle-range*), co prowadzi do włączania do badań licznych mechanizmów wyjaśniania obecnych w kilku paradygmatach na raz. Pozwala to na myślenie scenariuszowe i wariantowe. Po trzecie, wyniki badań dotyczą zarówno debat akademickich, jak i praktycznych dylematów decyden-tów⁴. Wierzę, że książka, którą Szanowny Czytelnik trzyma w ręku, spełnia te trzy postulaty.

Tłem filozoficznym dla tej pracy pozostaje wspomniany wyżej pragmatyzm. Pragmatyści uważają, że wiedza powinna służyć rozwiązywaniu problemów badawczych i krytycznie odnoszą się do redukcji sfery *praxis* do kwestii abstrakcyjnych. Jak celnie zauważył Andrzej Gałganek, wedle pragmatyzmu wiedza powinna być oceniana raczej jako praktyczny życiowy przewodnik aniżeli cel sam w sobie⁵. Celem pragmatysty jest stworzenie najbardziej prawdopodobnych wyjaśnień obserwowanych zjawisk i procesów.

Klasyki ujęcia pragmatycznego utrzymywali, że wiedza jest instrumentem działania, co oznacza, że nasze przekonania, pojęcia i wyjaśnienia winny być oceniane pod kątem ich praktycznego zastosowania⁶. Jeśli zatem jakaś koncepcja nie pozwala nam zadowalająco wyjaśnić danego problemu badawczego, wówczas poszukujemy innej. Także dlatego w niniejszej książce postaramy się wykorzystać dorobek teorii stosunków międzynarodowych do stworzenia możliwie praktycznej w dalszym użyciu siatki pojęć do analizy polityki państwa i jego pozycji międzynarodowej. Jak mawiał R. Rorty: *Nie istnieje punkt widzenia usytuowany poza historycznie uwarunkowanym i tymczasowym słownikiem, jakim w danym momencie się posługujemy*⁷. Sam dorobek teoretyków zostanie zatem zsyn-tetyzowany i poddany krytycznej ocenie pod kątem jego użyteczności w wyjaśnieniu problemu, który został sformułowany następująco: *jaka jest pozycja międzynarodowa Polski i w jaki sposób wyjaśnienie tej kwestii jest możliwe na gruncie teorii stosunków międzynarodowych? Szczegółowych pytań badawczych jest o wiele więcej. Zgodnie z metodyką*

³ Ibidem., s. 10.

⁴ R. Sil, P. Katzenstein, *Beyond Paradigms...* op.cit., s. 17–19.

⁵ A. Gałganek, *Filozofia nauki o stosunkach międzynarodowych. Ontologia. Epistemologia. Metodologia*, Universitas, Kraków 2021, s. 163–164.

⁶ Ibidem., s. 174. Por. też. A. Gałganek, *Metateoria w nauce o stosunkach międzynarodowych, Stosunki Międzynarodowe – International Relations*, nr 4 (t. 53) 2017, s. 87–107. M. Filary-Szczepanik, *Wybrane idee regulatywne w nauce o stosunkach międzynarodowych, Stosunki Międzynarodowe – International Relations*, nr 1 (t. 55) 2019, s. 87–107. M. Filary-Szczepanik słusznie podkreśla, że praktycznym celem nauk społecznych pozostaje „produkcja” wiedzy, a nie abstrakcyjne rozważania filozoficzne. Badacz powinien jednak świadomie poruszać się na gruncie meta-teorii, gdyż pozwala to na lepszą komunikację w branży wiedzy i współtworzy w ten sposób branżową „wspólnotę epistemiczną” specjalistów badających procesy międzynarodowe.

⁷ R. Rorty, *Przygodność...* op.cit., s. 87–88.

teorii ugruntowanej stawiane hipotezy były wypracowywane, weryfikowane i uzupełniane w trakcie kolejnych etapów badań, co będzie odnotowane w kolejnych rozdziałach⁸. Badania miały charakter jakościowy i obejmowały zarówno kwestie teoretyczne (analiza dyskursu eksperckiego, opracowanie pojęć, opracowanie ankiet i kwestionariuszy wywiadów), jak i empiryczne (wiedza wywołana, tj. wywiady ze specjalistami zajmującymi się pozycją międzynarodową Polski). Opracowanie konkretnych wniosków jest zależne od zgromadzonej w toku badań wiedzy, co odpowiada postulatowi pragmatyzmu.

Klasyki pragmatyzmu często podkreślali, że nasza wiedza powinna dotyczyć aktualnych spraw i przez to nigdy nie będzie kompletna. Teraźniejszość również jest procesem. Działania społeczne nie są „naturalne”, ponieważ są stale reprodukowane poprzez kulturę, język i aktywności określonych aktorów społecznych. Zaobserwowane fakty nie są zaś po prostu „tam, gdzie są”, gdyż ich umiejscowienie wynika z naszych interpretacji opartych z kolei na naszej wiedzy. Współczesny pragmatyzm podąża tu za konstruktywizmem i godzi się na to, że rzeczywistość społeczna jest „konstruowana” i przez to zależna od poglądów i działań aktorów, którzy ją tworzą (na przykład rzeczywistość świata nauki zobowiązuje badacza do używania określonych pojęć i sposobów wyjaśniania akceptowanych w środowisku naukowym; wydarzenia polityczne wskazują zaś politykom różne warianty akceptowanych przez nich działań). Jak zauważał Friedrich Kratochwil, pragmatyzm nie zaczyna od „obiektów” (ontologia) ani od metody (epistemologia), ale od działania. W swoim „pragmatycznym dekalogu” z 2009 roku Kratochwil otwarcie przyznał, że nie można stale „czekać na ostateczne odpowiedzi” i „ignorować rzeczywistości” aż do czasu znalezienia „obiektywnej prawdy” o niej, ponieważ zawsze będziemy posiadać niekompletną informację⁹. Ciągłe bowiem dowiadujemy się czegoś nowego, pojawiają się nowe wydarzenia, publikacje i materiały do analizy. Po wtóre, każde działanie w świecie społecznym zawsze obejmuje fakt, że jest prowadzone „dla kogoś”. Naukowiec pracuje tak samo jak nauczyciel, lekarz czy prawnik, który nie posiada całości wiedzy, ale musi pracować z jej fragmentarycznym wycinkiem, konkretnym przypadkiem ucznia, pacjenta czy klienta. Nie można zatem oczekiwać, aż poznamy „ostateczną prawdę” o polityce i pozycji międzynarodowej Polski czy „państwa w ogóle”. Być może jednak uda się stworzyć praktyczny język pojęciowy, który pozwoli wyjaśniać te zagadnienia na bieżąco, w różnych okresach i dla różnych państw.

Książka jest owocem dekady prac nad różnymi aspektami polityki międzynarodowej. W jednej z poprzednich książek przedstawiłem analizę ewolucji pojęcia „systemu międzynarodowego”. Termin ten towarzyszy mi do dzisiaj i znajduje się w tytule niniejszej publikacji. System międzynarodowy to pojęcie opisujące globalny układ zasad strukturyzujących relacje między państwami. Zawiera w sobie zarówno zasoby materialne (przestrzeń, surowce, populacje ludzi), jak i niematerialne (normy, symbole, idee i złożone

⁸ C. Moustakas, *Fenomenologiczne metody badań*, Wydawnictwo Uniwersyteckie Trans Humana, Białystok 2001, s. 13–17.

⁹ F. Kratochwil, *Ten Points to Ponder about Pragmatism*, [W:] H. Bauer, E. Brighi, *Pragmatism in International Relations*, Routledge. Taylor & Francis, London and New York 2009, s. 20–25.

z nich opowieści, które kształtują zachowania pojedynczych ludzi oraz złożonych społeczeństw i ich instytucji). Podobnie jak ekonomiści zajmują się analizą firm na rynku, tak badacze stosunków międzynarodowych obserwują państwa w systemie międzynarodowym. Analogię do rynku zawdzięczamy pracom Kennetha Waltza. System międzynarodowy jest areną gier kulturowych setek wspólnot ludzkich i stanowi ramy dla pozycjonowania głównych z nich, czyli państw. W ten sposób wpływa na ich politykę. Elity państw, które projektują działania instytucji państwa, muszą być zatem świadome systemowości otoczenia tego państwa. W toku kilkudziesięciu lat powojennych badań nad stosunkami międzynarodowymi wypracowano dziesiątki narzędzi i sposobów wyjaśniania i przewidywania działań państw w stosunkach z innymi podmiotami. Poznawanie tych kwestii zajęło mi łącznie kilkanaście lat i nie jest to bynajmniej proces zakończony.

Po obronie rozprawy doktorskiej postanowiłem wykorzystać zdobytą wiedzę źródłową do studiów nad pozycją państw w systemie międzynarodowym. Na przykładzie studiów nad regionem Skandynawii w nieistniejącej już Katedrze Krajów Europy Północnej UJK doszedłem do wniosku, że kluczowym elementem takiej wiedzy musi być znajomość historii społeczno-gospodarczej danego regionu. W dużej mierze interesowało mnie wówczas podejście Fernanda Braudela, Immanuela Wallersteina i polskiej szkoły historii gospodarczej (Marian Małowist, Jerzy Topolski, Andrzej Wyczański, Witold Kula). Ujęcia te bardzo dokładnie tłumaczyły zjawiska dominacji i podporządkowania, a zwłaszcza interesującej mnie peryferyjności, i wyjaśniały, w jaki sposób różne kraje przewyciężały „gorsze” położenie geograficzne i odnosiły sukces na arenie międzynarodowej. Do takich krajów należały właśnie państwa regionu Europy Północnej, które pomimo niekorzystnego klimatu i względnie odległego położenia od głównych centrów cywilizacji Zachodu stały się jednymi z najlepiej prosperujących społeczeństw na świecie. We wszelkich porównaniach jakości życia ludności państwa nordyckie plasują się w czołówce globalnych rankingów. Jeśli za R. Jacksonem i G. Sørensenem zdefiniujemy stosunki międzynarodowe jako dyscyplinę, która zajmuje się badaniem, w jaki sposób w różnych państwach zapewnia się ludziom określone wartości, takie jak bezpieczeństwo, dobrobyt czy wolność, wówczas nie da się przejść obok sukcesu Skandynawów obojętnie¹⁰.

Następnie w latach 2015–2017 zacząłem analizować w podobny sposób pozycję Polski i regionu Europy Środkowo-Wschodniej (pojmowanym wedle definicji Oskara Haleckiego)¹¹. Przez kolejne lata badałem różne aspekty peryferyjności i zależności

¹⁰ R. Jackson, G. Sørensen, *Wprowadzenie do stosunków międzynarodowych. Teorie i kierunki badawcze*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2006, s. XV–XVI (fragment: *O książce*).

¹¹ O. Halecki, *Historia Europy – jej granice i podziały*, Wyd. Instytut Europy Środkowo-Wschodniej, Lublin 1994, s. 138–163. Pojęcie Europy Środkowej pojawiło się w czasie kongresu wiedeńskiego w 1815 roku i oznaczało kraje obecnego Beneluxu i ówczesne państwa niemieckie. Sto lat później odnosiło się do tzw. państw centralnych i wiązało się z ideą geopolityczną *Mitteleurop*y F. Naumanna. Obszar na wschód od państw centralnych nazywano wtedy „Europą Wschodnią”. Po zakończeniu zimnej wojny i rozpadzie ZSRR spopularyzowano termin „Europy Środkowo-Wschodniej” pióra Haleckiego. Warto dodać, że Halecki uważał ten termin za roboczy i oparł go na rzadko dziś już używanym pojęciu „cywilizacji”. Europa Środkowo-Wschodnia należała do tzw. cywilizacji łacińskiej. Sam termin Europy Środkowo-Wschodniej pojawił się dopiero w 1935 roku w czasopiśmie „Archivum Europae Centro-Orientalis”. Jest to zarówno termin opisowy, jak i metageograficzny, służący

międzynarodowej tego regionu, a w każdym napotkanym ujęciu natrafiałem na różne wytłumaczenia. Wiele skorzystałem z prac wspomnianych historyków, ale też Pierre’a Bourdieu, Johana Galtunga, Steina Rokkana, Johna Agnew, a w Polsce: Tadeusza Klementowicza, Tomasza Kizwaltera, Janusza Hryniewicza czy Tomasza Zaryckiego. W ostatnich latach zaciekało mnie również podejście geopolityki krytycznej, w której podkreśla się społeczną konstrukcję idei państwa oraz przestrzeni normatywnej, która je tworzy. Zdecydowałem się włączyć tę terminologię do swojej pracy.

Drugim obszarem moich zainteresowań w ostatnich latach była problematyka bezpieczeństwa międzynarodowego w regionie Europy Środkowo-Wschodniej, co było związane z moją kilkuletnią pracą w Akademii Wojsk Lądowych (2018–2021). W tym czasie zajmowałem się też rekonstrukcją teorii bezpieczeństwa międzynarodowego, co udało mi się powiązać z wcześniejszymi studiami nad regionem Europy Północnej (wiele koncepcji, np. szkoły kopenhaskiej, takich jak sekurytyzacja i regionalny kompleks bezpieczeństwa wywodzi się właśnie z tego regionu)¹². Moja praca naukowa na tym etapie zawdzięczała wiele publikacjom profesorów Jacka Czaputowicza, Ryszarda Zięby, Marka Bodzianego czy Teresy Grabińskiej. Owocem tamtego etapu pracy była książka pt. *Nauki o bezpieczeństwie. Budowanie szkoły naukowej*, w której porównałem trajektorie i instytucje rozwoju badań nad bezpieczeństwem w USA (*security studies*) i w Polsce (nauki o bezpieczeństwie i obronności). Książkę wydała Księgarnia Akademicka w Krakowie¹³. Rozważania nad tymi zagadnieniami kontynuowałem w Uniwersytecie Opolskim, gdzie prowadzę wykłady m.in. z teorii stosunków międzynarodowych, teorii bezpieczeństwa i polityki bezpieczeństwa państw europejskich.

W ten sposób połączyłem trzy główne obszary wiedzy o stosunkach międzynarodowych, jakimi są: (1) gospodarka międzynarodowa (badana w ramach międzynarodowej ekonomii politycznej/*international political economy* – IPE i studiów nad globalizacją), (2) bezpieczeństwo międzynarodowe (badane w ramach studiów nad bezpieczeństwem międzynarodowym/*international security studies*) – ISS oraz (3) studia regionalne (*area studies*; badane przez regionalistów, zarówno historyków, geografów, ekonomistów, jak i politologów). To właśnie te trzy obszary wiedzy odpowiadają za wytworzenie zdecydowanej większości podejść, teorii, pojęć i problemów badawczych podejmowanych pod szyldem „studiów międzynarodowych” (*international studies*) na całym świecie. Ich poznanie jest niezbędne dla zrozumienia dyskursu naukowego w omówionej materii.

Dlaczego zatem wybrano ujęcie pragmatyczne? Potrzeba pragmatycznego ujęcia omawianych tematów wzięła się z obserwacji pracy własnej, jak też i licznych wniosków dotyczących projektów szkoleniowych, edukacyjnych i medialnych, w których brałem udział przez ostatnie lata. Należą do nich: współpraca z think tankami (komentarze, ana-

wrażaniu symbolicznej odrębności tych ziem. Por. N. Antonyuk, *Central, Eastern and East-Central Europe: on the History and the Current State of Conceptualization and Demarcation of Concepts*, *Politeja*, No. 6(57), 2018, s. 7–27; W. Wilczyński, *Geografia i metageografia ziem dawnej Sarmacji*, *Przegląd Geopolityczny*, t. 9, 2014, s. 9–30.

¹² Za sztandarową publikację tej szkoły uchodzi nadal: B. Buzan, O. Wæver, J. de Wilde, *Security. A New Framework for Analysis*, Lynne Rienner Publishers, Boulder–London 1998.

¹³ T. Pawłuszko, *Nauki o bezpieczeństwie. Budowanie szkoły naukowej*, Księgarnia Akademicka, Kraków 2020.